

лювання. Тому з часом виробляється певний динамічний стереотип, що складається зі звичного повторення (в однотипних ситуаціях) інтонацій і фраз певної конструкції. Зміна динамічного мовного стереотипу так само складно, як і його формування, вимагає значних затрат часу та зусиль.

Інформація про особистісні властивості особи, що міститься в його усному мовленні, умовно поділяється на змістову і особистісну. Перша – це сукупність відомостей, наявних в усному повідомленні, яка свідчить про загальний інтелектуальний розвиток особи, його погляди, наявність у нього спеціальних, у т. ч. професійних знань, а також про його обізнаність щодо подій, фактів чи обставин, відомих обмеженому колу осіб. Особистісна інформація є мовним вираженням змісту і структури усного висловлювання, вона відображає стиль, лексику, граматичний лад і логіку останнього – саме ті ознаки, які дозволяють судити про фізичне, психологічне і соціальне у структурі особистості, його статево-вікові характеристики, анатомічні особливості мовноутворюючого тракту. Особистісна інформація відображає риси характеру, освіту, інтелект, діалектні особливості, що складаються залежно від географічного району формування мови, що дозволяє діагностувати особливості особистості. Так, статеvu належність особи можна визначити і на основі аналізу діапазону голосу за висотою осн. тону і за тембром. Відмінності тут обумовлені менш розвиненою черевною та грудною мускулатурою, меншим обсягом легенів і меншою довжиною голосових зв'язок у жінок. У розмові жінки більш емоцій-

ні, вони звично вживають експресивно забарвлену лексику типу «кошмар», «прикол», «жах» тощо. Чоловіки частіше висловлюють свої емоції, вдаючись до іронічних, грубих, а інколи лайливих слів. Відомості про приблизний вік особи можна почерпнути з автобіографічних згадок, маловідомих повідомлень або обставин, які мали місце в минулому, з використання слів (оборотів), що вийшли з активного вживання, або новітніх слів і виразів. Про освіту і культурний рівень людини можна міркувати з огляду на використання нею словникового запасу, повноти і точності викладення думок, мовних зворотів, наявності в усному мовленні характерних лексичних ознак, вимови. Про національну приналежність людини можна судити і на підставі аналізу інтонацій.

Лит.: Галяшина Е. И. Судебная фоноскопическая экспертиза. М., 2001; Рыбальский О. В., Жариков Ю. Ф. Современные методы проверки аутентичности магнитных фонограмм в судебно-акустической экспертизе. К., 2003; Фомушкин А. А. Голос и речь раскрывают криминальные тайны. СПб., 2003; Каганов А. Ш. Криминалистическая идентификация личности по голосу и звучащей речи. М., 2009; Костикова Н. А. Звуковые следы в криминалистике. М., 2012.

В. М. Шевчук.

ФОРМАЛІЗАЦІЯ У КРИМІНАЛІСТИЦІ (англ. formalization – формалізація) – метод криміналістики, що являє собою процес відображення криміналістичних знань про об'єкти пізнання у формалізованому вигляді, ґрунтується на формально-логічному підході й полягає у наданні абстрактним положенням конкретної форми шляхом

використання формальної мови. Формалізація як особлива форма розумової діяльності здійснюється за допомогою операцій зі знаками. Такий процес розглядається як подання певних знань у вигляді формальної системи, в якій береться до уваги не змістове їх значення, а лише формалізована форма. Формалізація передбачає викладення професійних знань формальною або частково формальною мовою, коли до об'єктів вивчення застосовується формальний метод дослідження. Ф. у к., органічно вплітаючись і доповнюючи існуючі методи, становить одну з можливостей удосконалення пізнавальної діяльності. Розвиваючи наявну систему методів за рахунок формалізованих процедур, можна досягти значно більшої глибини пізнавальних явищ і підвищити ефективність процедур розслідування, здійснити перетворення криміналістичного знання в бік більшої систематизації і структурування, підвищуючи тим самим прогностичну функцію існуючих теоретичних побудов. Особливо широкі можливості метод формалізації має при розробленні типових програм вирішення окремих завдань розслідування, які умовно можна назвати окремими програмами.

Лит.: Шаталов А. С. Криминалистические алгоритмы и программы. Теория. Проблемы. Прикладные аспекты. М., 2000; Шаров В. И. Формализация в криминалистике. Вопросы теории и методологии криминалистического исследования. Н. Новгород, 2003; Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції. Х., 2012; Шевчук В. М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації. Х., 2013.

В. М. Шевчук.

ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ – зовнішній вияв способу організації його дій у разі участі у слідчій (розшуковій) дії. Виокремлюються такі Ф. з. с. п. ч. р.: 1) організаційно-технічна, що включає такі підвиди: а) організаційна допомога – планування використання складних технічних пристроїв чи приладів слідчим або членами СОГ; планування щодо використання пересувної криміналістичної лабораторії та ін.; б) підготовча допомога – відбувається при організації і плануванні проведення окремих слідчих (розшукових) дій; в) технічна – тобто допомога у виявленні, вилученні й фіксації доказів, у використанні науково-технічних засобів (напр., проведення фотографування при огляді місця події чи обшуку), у накресленні схем, планів, креслень або у складанні протоколу слідчої (розшукової) дії відповідно до ст. 237 КПК України. Здійснення фотозйомки, відео- і звукозапису слідчої (розшукової) дії доцільно доручати спеціалістові; 2) консультативна, що прямо передбачена ч. 1 ст. 71 КПК України; 3) інформаційна, за якої спеціаліст бере участь у формулюванні й постановці запитань учасникам вербальних слідчих (розшукових) дій; 4) аналітична, що виявляється при аналізі результатів слідчої (розшукової) дії і перевірці чи оцінюванні висновку експерта при залученні останнього, та ін.; 5) пошукова допомога – здійснюється, приміром, інспектором-кінологом із використанням службово-розшукового собаки; 6) допомога у формі надання «висновку спеціаліста», що може здійснюватися за результатами участі спеціаліста у слідчій (роз-

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 20-го тому:

В. Ю. Шепітько (голова),
В. А. Журавель (заступник голови),
В. О. Коновалова, В. В. Тіщенко,
В. М. Шевчук, Б. В. Щур

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016. — .
ISBN 978-966-937-048-8

Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В. Ю. Шепітько (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2018. — 952 с. : іл.

ISBN 978-966-937-250-5

Видання є систематизованим зведенням про поняття, категорії, теорії та вчення криміналістики, судової експертизи та юридичної психології, їх окремі засоби, прийоми, методи та рекомендації. Розглядається теоретико-методологічне підґрунтя наукових концепцій та практика реалізації криміналістичних, психологічних та експертних методів, методик і технологій. Наводяться відомості про наукові та інші видання з криміналістики, судової експертизи та юридичної психології. Надаються довідкові дані про відомих українських та зарубіжних учених.

Розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, співробітників органів кримінальної юстиції, судових експертів, судових психологів, а також усіх, хто цікавиться проблемами криміналістики, судової експертизи та юридичної психології.

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2

ISBN 978-966-937-250-5 (т. 20)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2018
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, 2018
© Національний юридичний університет імені Яро-
слава Мудрого, 2018
© Видавництво «Право», 2018